

Magdalena Wdowicka

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Zakład Planowania Przestrzennego
magdalena.wdowicka@amu.edu.pl*

Miasta w globalnej gospodarce

Zarys treści: Celem niniejszego artykułu jest wskazanie na przestrzenne zróżnicowanie procesów globalizacji oraz określenie miejsca i roli miast w tych procesach, a także identyfikacja miast pełniących kluczową rolę w globalnej gospodarce (jako miejsc koncentracji sił globalnych – funkcji zarządczych i sterowania globalnym systemem ekonomicznym). Szczególną uwagę w opracowaniu zwrócono na przedstawienie koncepcji miast globalnych w różnych ujęciach prezentowanych w literaturze międzynarodowej i polskiej. Chodziło przede wszystkim o wskazanie na te cechy i zasoby miast, które decydują o poziomie ich globalnego usieciowienia oraz zdolności do przyciągania i koncentracji funkcji koordynujących, zarządzających i sterujących globalną gospodarką.

Słowa kluczowe: miasta globalne, miasta światowe, globalizacja, gospodarka globalna, sieci powiązań globalnych, korporacje transnarodowe

Wprowadzenie

Globalizacja uznawana jest za jeden z najbardziej fundamentalnych procesów zachodzących współcześnie na świecie, który dotyka wszystkich sfer życia człowieka, począwszy od społecznej, kulturowej poprzez ekonomiczną, polityczną, a na technicznej skończywszy. Stąd też na początku XXI w. obserwuje się, zarówno w międzynarodowej, jak i polskiej literaturze przedmiotu, znaczący wzrost zainteresowania problematyką globalizacji. Autorzy, prezentując różne ujęcia procesów globalizacji, starają się wyjaśnić ich przyczyny, źródła, kierunki przebiegu czy wreszcie skutki tych procesów dla całego świata, poszczególnych obszarów i społeczeństw. Jest to niezwykle istotne, gdyż globalizacja, charakteryzując się silnym zróżnicowaniem przestrzennym, przybierając różnorodne formy i generując różne zmiany przestrzenne, wywiera odmienny wpływ na poszczególne regiony świata, kraje i gospodarki lokalne. W szczególności jednak obejmuje swym zasięgiem obszary zurbanizowane, duże miasta i wielkie metropolie, przyjmując miastocentryczny, węzłowy charakter. Wobec rosnącej roli miast w procesach globalizacji gospodarki coraz więcej uwagi w badaniach prezentowanych w literatu-

rze przedmiotu poświęca się analizie powiązań międzynarodowych oraz metropolizacji miast (por. Soja 2000, Maik 2003, Parysek 2003, 2005, Korcelli-Olejniczak 2004, 2012, Antikainen 2005, Jałowiecki 2005, 2007, Markowski, Marszał 2006, Domański 2007, Korcelli 2007, Czyż 2009, Heffner, Gibas 2013), a zwłaszcza zakresowi globalizacji, któremu podlegają miasta, identyfikacji funkcji globalnych miast oraz zmian zachodzących w hierarchii miast globalnych (por. Friedmann 1995, Castells 2000, Czerny 2001, Graham, Marvin 2001, Sassen 2001, 2006, Scott 2001, Knox 2002, Hall 2005, Parysek 2006, 2008, Taylor 2012). Wielu autorów podejmuje jednocześnie próby wyodrębniania i klasyfikacji miast pełniących najważniejszą rolę w globalnej gospodarce. Miasta te nazywane są miastami światowymi (*world cities*) lub miastami globalnymi (*global cities*).

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie na przestrzenne zróżnicowanie procesów globalizacji oraz określenie miejsca i roli miast w tych procesach, a także identyfikacja miast pełniących kluczową rolę w globalnej gospodarce jako miejsc koncentracji sił globalnych – funkcji zarządczych i sterowania globalnym systemem ekonomicznym. Szczególną uwagę zwrócono na przedstawienie koncepcji miast globalnych w różnych ujęciach prezentowanych w międzynarodowej i polskiej literaturze przedmiotu. Chodziło przede wszystkim o wskazanie na te cechy i zasoby miast, które decydują o poziomie ich globalnego usieciowienia oraz zdolności do przyciągania i koncentracji funkcji koordynujących, zarządzających i sterujących globalną gospodarką.

Zróżnicowanie przestrzenne globalizacji

Jak już wspomniano na wstępie, globalizacja dotyka poszczególnych miejsc i obszarów świata w różnym stopniu i zakresie (por. Sassen 2001, 2006, Scott 2001, Stonehouse i in. 2001, Dunning 2002, Friedman 2003, Stiglitz 2004, 2015, Agnew 2005, Czerny 2005, 2007, Braun 2007, Dicken 2007, 2015). Podczas gdy wiele gospodarek aktywnie uczestniczy w globalizacji, przyjmując korzyści, które ze sobą niesie (zwłaszcza w aspekcie ekonomicznym i technologicznym), to inne regiony i społeczeństwa pozostają jedynie biernym odbiorcą tych procesów. Zdaniem wielu autorów główny nurt globalizacji obejmuje kraje wysokorozwinięte, w szczególności państwa należące do tzw. Triady, tj. kraje Ameryki Północnej (przede wszystkim USA), Europy Zachodniej i Japonię, które to stanowią „aktywne centrum” (rdzeń) globalizacji, podczas gdy pozostałe kraje są „reaktywnymi peryferiami”, poddawany działaniu bodźców płynących z centrum. Państwa te mają zaawansowane zasoby i zdolności oraz odpowiednią infrastrukturę, które nie są z kolei dostatecznie rozwinięte w innych krajach. Jednocześnie rynki zbytu w krajach Triady należą do najbardziej atrakcyjnych ze względu na wysoki poziom dochodów nabywców oraz ich preferencje w zakresie wysokiej wartości towarów i usług. Gospodarki krajów Triady są integrowane za pośrednictwem rynku międzynarodowego oraz systemów korporacyjnych, a powiązania ekonomiczne są jednocześnie umacniane instytucjonalnie poprzez regionalne ugrupowania integracyjne.

Fakt, że globalizacja nie zachodzi równomiernie w skali całego świata, wynika przede wszystkim z ekspansji geograficznej wielkich korporacji transnarodowych, na co zwracają uwagę m.in. Zorska (1998, 2007) oraz Dicken (2007, 2015). Ekspansja ta ma przebieg selektywny, związany z charakterem strategii globalnych i skoncentrowany w określonych regionach świata, krajach i aglomeracjach, których gospodarki wyposażone są w zasoby, zdolności i rynki zbytu stwarzające dla korporacji możliwości podnoszenia globalnej efektywności i uzyskania przewagi konkurencyjnej. Różnorodność miejsc sprawia, że firmy globalne inwestują w jednych krajach, a w innych nie podejmują działalności w ogóle. Tym samym silne zróżnicowanie przestrzenne zaangażowania korporacji transnarodowych w poszczególnych krajach wpływa na udział tych obszarów w globalizacji. Zaangażowanie inwestycyjne korporacji stwarza szanse na zaktywizowanie rozwoju gospodarczego jednych obszarów, z kolei omijanie innych utrwala istniejące zacofanie gospodarek. W konsekwencji zróżnicowana przestrzennie działalność korporacji nadaje procesowi globalizacji charakter fragmentaryczny oraz implikuje pogłębianie się dysproporcji strukturalnych i rozwojowych w gospodarce globalnej (Stiglitz 2004, 2015, Czerny i in. 2007). Tym samym globalizacja wspiera możliwości dalszego, dynamicznego rozwoju gospodarczego obszarów uczestniczących, a osłabia możliwości gospodarek pozostających poza jej głównym nurtem i prowadzi do marginalizacji najuboższych regionów świata. O tym, w jaki sposób globalizacja będzie kształtowała stosunki społeczne i gospodarcze poszczególnych obszarów, decyduje ich wcześniejszy model rozwoju, potencjał gospodarczy, poziom rozwoju zasobów wytwórczych, kapitał ludzki, aktywność gospodarcza i istniejąca już sieć powiązań międzynarodowych, zwłaszcza ekonomicznych. Na zakres udziału poszczególnych obszarów w procesach globalizacji wpływa także umiejętność dokonania udanej transformacji gospodarki w kierunku gałęzi opartych na wiedzy, co z kolei zależy od wysokich kwalifikacji, inwestycji w działalność badawczo-rozwojową, dostępności osiągnięć badawczych i ich efektywnego wykorzystania przez przedsiębiorstwa.

Miastocentryczny charakter globalnej gospodarki

W wyniku aktywnego udziału korporacji transnarodowych w kształtowaniu przebiegu procesów globalizacji najbardziej znaczący postęp globalizacji dokonał się w sferze ekonomicznej. Korporacje transnarodowe poprzez generowanie relacji o charakterze sieciowym zmieniły sposób funkcjonowania całej gospodarki, przekształcając ją w gospodarkę globalną i sprawiając, że stała się ona zdominowana przez powiązania o zasięgu ogólnosiwiatowym (globalnym). Jednocześnie należy podkreślić, że działalność korporacji skoncentrowana jest w konkretnych miejscach przestrzeni geograficznej, co wskazuje na silne powiązania skali lokalnej i globalnej. Jeśli chodzi zatem o przestrzenny model przebiegu procesów globalizacji, implikuje to konieczność wyjścia poza wspomniany wcześniej paradygmat rdzenia–peryferii, dzielącego świat na grupę państw wysokorozwiniętych, silnie zintegrowanych z gospodarką globalną oraz pozostałe kraje – usytuowane poza

głównym nurtem globalizacji. Wielu badaczy wyraża obecnie pogląd, że przebieg globalizacji wskazuje bardziej na jej punktowy niż powierzchniowy charakter, w wyniku czego wykształca się system sieciowy obejmujący głównie obszary zurbanizowane – duże miasta, metropolie (por. Taylor 2001, 2004, 2012, Hall 2005, Parysek 2005, 2008, Sassen 2006, Czerny i in. 2007, Taylor i in. 2007). W konsekwencji, zdaniem Szymańskiej (2008), globalizacja przyjmuje miastocentryczny, węzłowy charakter. To właśnie miasta jako te miejsca na świecie, które są ze sobą najsilniej połączone i między którymi dochodzi do najintensywniejszej wymiany informacji, przepływów kapitału, technologii, towarów, usług i ludzi, stają się węzłami globalnej gospodarki.

Intensywność powiązań globalnych między poszczególnymi miastami zależy od funkcji, jakie dane miasto pełni w globalnej sieci przepływów, czyli od jego cech i zasobów, składających się na przewagi komparatywne z punktu widzenia globalnej gospodarki (Czerny i in. 2007). Według Castellsa (1989, 2000) w dobie globalizacji mamy do czynienia z tzw. przestrzenią przepływów, zbudowaną z infrastruktury komunikacyjnej i transportowej, tworzącej sieci oplatające cały świat oraz węzłów tych sieci, gdzie dochodzi do interakcji ludzie–przepływy–ludzie. Przepływy te objawiają się w konkretnych miejscach, a funkcja i waga danego miejsca zależy nie od jego położenia w przestrzeni geograficznej, ale od pozycji zajmowanej na drodze różnych przepływów. Szkieletem tworzącym powiązania między tymi miejscami są ICT – technologie informacyjno-komunikacyjne (Castells 1989, Graham, Marvin 1996, 2001, Scott 2001).

O znaczeniu w sieci globalnych przepływów i miejscu miast w hierarchii decyduje przede wszystkim umiejętność generowania powiązań globalnych poprzez efektywne wykorzystanie posiadanych wyspecjalizowanych, zaawansowanych zasobów. Chodzi tutaj zwłaszcza o zasoby wiedzy i sektora kreatywnego, w tym sektora technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) i działalności badawczo-rozwojowych, a zatem tzw. działalności opartych na wiedzy i działalności kreatywnych (*knowledge intensive industries and creative industries*), kapitału ludzkiego, charakteryzującego się wysokim poziomem edukacji, kreatywności i zdolności do współpracy oraz innowacji, a także całej sfery instytucjonalnej (siedzib zarządów korporacji globalnych, międzynarodowych organizacji gospodarczych), dzięki którym możliwe jest implikowanie interakcji gospodarczych i koordynowanie złożonych działalności w skali globalnej. Na znaczenie tych zasobów w budowaniu swojej pozycji w podlegających globalizacji miastach zwracają uwagę m.in. Duxbury (2004), Hall (2004), Florida (2006), Scott (2006), a także Domański (2000), Klasik (2008, 2009) oraz Strykiewicz, Męczyński i Stachowiak (2009). Poprzez uwikłanie w globalną cyrkulację kapitału, wiedzy, informacji, osób, produkcji, usług, operacje finansowe, inwestycje czy też współpracę naukowo-badawczą, miasta rozszerzają swoje funkcje, uzyskują coraz większą autonomię i stają się ośrodkami pełniącymi strategiczną rolę w życiu gospodarczym i społecznym współczesnego świata, stanowiąc tym samym, jak zauważa Parysek (2008), konkurencję dla państw narodowych.

Miasta światowe jako miejsca koncentracji funkcji koordynujących i sterujących globalną gospodarką

Obecnie obserwuje się nową organizację systemu miejskiego, w którym kilka miast w skali całego świata skupia nieproporcjonalnie dużą część sił gospodarczych, kontrolujących i zarządzających całą globalną gospodarką (Bourdeau-Lepage, Huriot 2006). Miasta te, określane w literaturze przedmiotu mianem miast światowych (*world cities*) bądź też miast globalnych (*global cities*), tworzą najważniejszy element sieci globalnych powiązań gospodarczych i stają się głównymi przestrzeniami powstawania globalnych przepływów.

Poszczególni autorzy w rozmaity sposób definiują miasta pełniące najistotniejsze funkcje w globalnej gospodarce. Przedstawianych jest także wiele klasyfikacji i kryteriów wyodrębniania miast światowych/miast globalnych. W koncepcji miast globalnych podkreśla się przede wszystkim ich szczególny udział w gospodarce globalnej oraz rolę społeczno-polityczną, jaką pełnią w dzisiejszym świecie. Przynależność do sieci miast globalnych wynika głównie z potencjału ekonomicznego tych ośrodków, rodzaju działalności, które skupiają, oraz stopnia wpływów politycznych i ekonomicznych, jakie wywierają na cały globalny system gospodarczy. Miasta te koncentrują bezpośrednie inwestycje zagraniczne, handel światowy i operacje finansowe, skupiają także najważniejsze funkcje związane z zarządzaniem, kontrolą i przepływami gospodarki globalnej. Tutaj swoje siedziby lokalizują największe korporacje transnarodowe świata, międzynarodowe organizacje gospodarcze, ośrodki władzy politycznej, instytucje finansowe oraz firmy świadczące wyspecjalizowane usługi dla biznesu, na które składają się bankowość, ubezpieczenia, usługi prawnicze, doradztwo w zakresie zarządzania i podatkowe, marketing oraz działalność badawczo-rozwojowa. Tym sposobem miasta te stają się miejscem koncentracji sił globalnych – funkcji zarządzania i sterowania rozwojem gospodarki globalnej, odpowiedzialnych za funkcjonowanie całego globalnego systemu ekonomicznego i strategiczną budowę stosunków międzynarodowych. Miasta globalne pełnią zatem rolę centrów polityczno-ekonomicznych o ponadnarodowym charakterze, które cechują się akumulacją zaawansowanych zasobów, ogromną strefą wpływów, a także wyraźną hierarchią.

Według amerykańskiego badacza Johna Friedmanna, autora znanej publikacji z 1986 r. pt. „The World City Hypothesis”, w której próbował powiązać proces światowej urbanizacji z postępowaniem globalizacji gospodarki i określić przesłanki powstawania systemu miast światowych, miasto światowe powinno charakteryzować się nie tylko dużą liczbą ludności oraz wysoką koncentracją ważniejszych korporacji międzynarodowych, organizacji ekonomicznych i politycznych, ale powinno jednocześnie być światowym centrum finansowym i usługowym oraz dużym węzłem komunikacyjnym i transportowym.

Friedmann (1986) w zaproponowanej przez siebie klasyfikacji miast światowych wyróżnił dwie kategorie ośrodków: centra pierwszoplanowe oraz centra drugoplanowe, zlokalizowane w krajach rozwiniętych oraz rozwijających się (por. tab. 1). Wśród centrów pierwszoplanowych w krajach rozwiniętych znalazło się

Tabela 1. Hierarchia miast światowych według Friedmanna

Kraje rozwinięte		Kraje rozwijające się	
Centra pierwszoplanowe	Centra drugoplanowe	Centra pierwszoplanowe	Centra drugoplanowe
EUROPA		AFRYKA	
Londyn	Bruksela		Johannesburg
Rotterdam	Madryt		
Frankfurt	Mediolan		
Paryż	Wiedeń		
Zurych			
Amsterdam			
AMERYKA PÓŁNOCNA		AMERYKA ŁACIŃSKA	
Nowy Jork	Toronto	São Paulo	Buenos Aires
Chicago	Houston		Rio de Janeiro
Los Angeles	Miami		Caracas
	San Francisco		Meksyk
REGION AZJATYCKO-PACYFICZNY			
Tokio	Sydney	Singapur	Hongkong
			Tajpej
			Bangkok
			Manila
			Seul

Źródło: Friedmann (1986, s. 72).

dziesięć miast: Londyn, Paryż, Frankfurt, Zurych, Amsterdam, Rotterdam, Nowy Jork, Chicago, Los Angeles i Tokio. Natomiast w krajach rozwijających się taką pozycję zajęły tylko dwa miasta: São Paulo i Singapur.

Z kolei Peter Hall (autor jednej z pierwszych publikacji poświęconych miastom światowym pt. „The World Cities”, wydanej w 1966 r.), który wniósł niewątpliwie znaczący wkład w opracowanie koncepcji miast światowych, definiuje miasto światowe jako ośrodek spełniający ponadprzeciętną rolę w światowej polityce, gospodarce, kulturze i sztuce. Jego zdaniem miasta światowe są centrami wytwarzania oraz wykorzystywania wiedzy i technologii, skupiającymi specjalistów z różnych dziedzin nauki, centrami kultury, sztuki i rozrywki, a także największymi ogniskami konsumpcji luksusowych dóbr (przez zamożną elitę) oraz konsumpcji towarów masowej produkcji. W swoich nowszych badaniach Hall (2005) wyróżnia cztery grupy usług wyższego rzędu, które świadczą o rozwoju funkcji globalnych miasta. Są to:

1. usługi finansowe i biznesowe (w tym m.in. bankowość, ubezpieczenia, usługi prawnicze, doradztwo podatkowe i w zakresie zarządzania, marketing, działalność badawczo-rozwojowa),
2. „władza i wpływy” lub „zarządzanie i kontrola” – lokalizacja agend rządowych, głównych siedzib organizacji gospodarczych i korporacji transnarodowych,
3. twórczość i działalność kulturalna – teatry, opery, balety, sale koncertowe, muzea, galerie, wystawy,
4. turystyka biznesowa i wypoczynkowa – hotele, restauracje, bary, rozrywka, usługi transportowe.

Obecnie coraz większy nacisk, wśród prezentowanych w literaturze kryteriów definiowania i hierarchizacji miast globalnych/światowych, kładzie się właśnie na funkcje finansowe, co zaznacza się wyraźnie m.in. w pracach Sassen (2001, 2006), która za miasta globalne uznaje centra silnie związane z wytwarzaniem wysoko wyspecjalizowanych usług, w szczególności usług finansowych, bankowych, ubezpieczeniowych, prawnych, konsultingu, audytu czy też marketingu, koncentrujące jednocześnie struktury ponadnarodowe (zarządy wielkich korporacji i siedziby organizacji) oraz kreatywne rodzaje działalności i turystyka. Wyspecjalizowane usługi biznesowe jako kryterium hierarchizacji miast światowych w klasyfikacji swojego autorstwa wykorzystują także badacze z Uniwersytetu Loughborough w Londynie, pracujący pod kierunkiem P.J. Taylora w ramach Globalization and World Cities Study Group. W opracowanym przez nich modelu miasta występują jako węzły, przez które przechodzą zasadnicze sieci firm globalnych. Biorąc pod uwagę liczbę firm globalnych reprezentujących cztery typy wyspecjalizowanych usług biznesowych, takich jak: (1) księgowość i audyt, (2) finanse i bankowość, (3) reklama oraz (4) ubezpieczenia, które zlokalizowały swoje centra zarządzania w poszczególnych miastach, Taylor i in. (2002) zaproponowali klasyfikację miast światowych na trzech poziomach hierarchicznych: Alfa, Beta i Gamma (por. tab. 2). W badaniach najwyższej sklasyfikowane zostały cztery miasta: Londyn, Nowy Jork oraz Paryż i Tokio.

Mimo stosowania różnych kryteriów wyodrębniania i klasyfikacji miast globalnych, wielu badaczy zgadza się z poglądem, że czołową pozycję w hierarchicznej sieci miast globalnych zajmują cztery metropolie zlokalizowane w państwach wysokorozwiniętych. Są to: Nowy Jork, Londyn, Tokio i Paryż. Miasta te stanowią największe i najważniejsze węzły globalnej gospodarki, charakteryzują się najintensywniejszymi przepływami kapitału, wiedzy, informacji oraz technologii i są

Tabela 2. Hierarchia metropolii światowych według Globalization and World Cities Study Group

Kategorie miast światowych		
poziom hierarchiczny	liczba punktów przyznanych w klasyfikacji	Miasta
Alfa	12	Londyn, Paryż, Nowy Jork, Tokio
	10	Chicago, Frankfurt, Hongkong, Los Angeles, Mediolan, Singapur
Beta	9	San Francisco, Sydney, Toronto, Zurych
	8	Bruksela, Madryt, Meksyk, São Paulo
	7	Moskwa, Seul
Gamma	6	Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Düsseldorf, Genewa, Houston, Dżakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Praga, Santiago, Tajpej, Waszyngton
	5	Bangkok, Pekin, Montreal, Rzym, Sztokholm, Warszawa
	4	Atlanta, Barcelona, Berlin, Buenos Aires, Budapeszt, Kopenhaga, Hamburg, Istambuł, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Monachium, Szanghaj

Źródło: Taylor i in. (2002, s. 100).

jednocześnie największymi wytwórcami i dostawcami informacji dla gospodarki globalnej oraz globalnymi ośrodkami zarządzania i kontroli.

Chociaż wielu badaczy terminy miasto światowe i miasto globalne stosuje zamiennie, to jednak zasadne wydaje się spostrzeżenie Paryska (2005), że określenie miasto globalne powinno być zarezerwowane wyłącznie dla wymienionych wyżej czterech metropolii (zaliczanych do metropolii I rzędu), które to odgrywają kluczową rolę w światowym systemie miejskim. Natomiast miasta zajmujące kolejne miejsca w hierarchii (metropolie II rzędu) uznać można za miasta światowe. Co prawda, obydwie kategorie (poziomy hierarchiczne) ośrodków miejskich skupiają na swoim obszarze najważniejsze funkcje finansowe i zarządcze oraz placówki świadczące wyspecjalizowane usługi, to jednak zdecydowanie różnią się liczbą tych placówek, stopniem ich koncentracji, a także charakterem i zasięgiem oddziaływania poszczególnych funkcji.

Wśród metropolii zajmujących wysoką pozycję w hierarchicznej sieci miast, obok Nowego Jorku, Tokio, Londynu i Paryża, w literaturze przedmiotu wymienia się stosunkowo dużą grupę największych i najwyżej rozwiniętych miast europejskich, w tym: Frankfurt, Mediolan, Zurych, Monachium, Brukselę, Rzym i Madryt, północnoamerykańskich (Chicago, Los Angeles, San Francisco, Toronto), a także azjatyckich (Singapur, Hongkong, Pekin, Seul). Pozostała, bardzo liczna grupa miast cechuje się nieporównanie mniejszym zakresem globalizacji. Wskazuje to jednoznacznie na polaryzację oblicza i efektów globalizacji w ujęciu metropolie–pozostałe miasta oraz na postępującą fragmentację świata, w którym obserwuje się wyraźną koncentrację procesów globalizacji w wielkich miastach gospodarek wysokorozwiniętych. Poza Triadą, w wielu regionach świata, zwłaszcza na półkuli południowej, większość miast znajduje się poza globalną grą i nie jest beneficjentem globalizacji, oprócz nielicznych wyjątków, do których niewątpliwie zaliczyć należy Meksyk, São Paulo czy Rio de Janeiro (Wdowicka 2016).

Podsumowanie

W konkluzji rozważań nad zróżnicowaniem przestrzennym procesów globalizacji oraz rolą miast w globalnej gospodarce należy stwierdzić, że przestrzenny model procesów globalizacji przyjmuje miastocentryczny charakter, wynikający przede wszystkim z organizacji przestrzennej działalności wielkich korporacji transnarodowych, które w poszukiwaniu zaawansowanych i wyspecjalizowanych zasobów lokalizują swoje jednostki w miastach.

Niewątpliwie najsilniej z gospodarką globalną poprzez działalność korporacji transnarodowych powiązane są wielkie miasta zlokalizowane w krajach wysokorozwiniętych, które oferują korporacjom atrakcyjne zasoby oparte na wiedzy, wysokich technologiach, innowacjach, niezbędne do wypracowania globalnej przewagi konkurencyjnej. Miasta te, dzięki wysoko wykwalifikowanemu, kreatywnemu kapitałowi ludzkiemu i nagromadzeniu funkcji zarządczych oraz zaawansowanych, wyspecjalizowanych usług, doskonale rozwiniętym sektorom technologii informacyjno-komunikacyjnych i otoczenia biznesu, działalności ini-

cujących powiązania sieciowe i interakcje gospodarcze, zdolne są nie tylko do generowania globalnych powiązań, ale do koordynowania globalnego systemu ekonomicznego. Rolę najważniejszych węzłów w sieci globalnych przepływów gospodarczych pełnią cztery miasta uznane przez badaczy za miasta globalne. Są to: Nowy Jork, Tokio, Londyn oraz Paryż. To tutaj skoncentrowanych jest najwięcej siedzib zarządów wielkich korporacji transnarodowych, ośrodków władzy oraz międzynarodowych instytucji gospodarczych, co decyduje o rozwoju funkcji zarządczych, koordynujących i sterujących globalną gospodarką.

Nadmienić należy jednak, że oprócz miast globalnych w siłę rosną również podlegające dynamicznej urbanizacji (zwłaszcza w Azji Południowo-Wschodniej i Ameryce Łacińskiej) tzw. megamiasta (*megacities*) z liczbą ludności przekraczającą 10 mln, gdzie korporacje transnarodowe coraz chętniej lokalizują swoją działalność. Miasta te, podejmując wielkie inwestycje, dostosowują swoją infrastrukturę do wymogów konkurencyjnej gospodarki globalnej. Skupiają także coraz wyższej jakości, wyspecjalizowany kapitał ludzki, stając się tym samym atrakcyjnymi miejscami dla korporacji. Tym sposobem, poprzez działalność korporacji transnarodowych, miasta te stopniowo włączane są w sieć globalnych powiązań gospodarczych. Wśród miast azjatyckich i południowoamerykańskich najsilniej powiązanych z miastami globalnymi wymienić należy w szczególności Singapur, Szanghaj oraz Seul, a także Hongkong, Bombaj, Bangkok, Bangalore, Pekin, Rio de Janeiro, Santiago de Chile, Bogotę, São Paulo i Meksyk (Wdowicka 2016).

Literatura

- Agnew J. 2005. *Hegemony. The New Shape of Global Power*. Temple University Press, Philadelphia.
- Antikainen J. 2005. *The Concept of Functional Urban Area. Findings of the ESPON Project 1.1.1. Informationen zur Raumentwicklung*, 7.
- Bourdeau-Lepage L., Huriot J.M. 2006. *Megacities Vs Global Cities: Development and Institutions*. 46th Congress of the European Regional Science Association, Volos, Greece (www.econstor.eu).
- Braun G.O. 2007. *Hierarchies, Networks, and markets: New Spatial Pattern as an Effect of Globalization*. [W:] Y. Xiaopei, X. Desheng (red.), *Urban Development, Planning and Governance in Globalization*. Sun Yat-Sen University Press, IGU Commission of Monitoring Cities of Tomorrow, Guangzhou, Chiny, s. 1–12.
- Castells M. 1989. *The informational city. Information technology, Economic restructuring, and the urban-regional process*. Basil Blackwell Publishers, Oxford.
- Castells M. 2000. *Grassrooting the Space of Flows*. [W:] J.O. Wheeler, Y. Aoyama, B.L. Warf (red.), *Cities in the Telecommunications Age. The Fracturing of Geographies*, Routledge, New York–London, s. 18–30.
- Czerny M. 2001. *Globalizacja a rozwój lokalny w geografii społeczno-ekonomicznej*. [W:] H. Rogacki (red.), *Koncepcje teoretyczne i metody badań geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 65–72.
- Czerny M. 2005. *Globalizacja a rozwój. Wybrane zagadnienia geografii społeczno-gospodarczej świata*. PWN, Warszawa.
- Czerny M., Łuczak R., Makowski J. 2007. *Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*. PWN, Warszawa.
- Czyż T. 2009. *Koncepcje aglomeracji miejskiej i obszaru metropolitalnego w Polsce. Przegląd Geograficzny*, 81(4): 445–459.
- Dicken P. 2007. *Global Shift. Mapping the Changing Contour of the World economy*. 5th ed. Sage Publications Ltd., London.

- Dicken P. 2015. *Global Shift. Mapping the Changing Contour of the World economy*. 7th ed. The Guilford Press, New York.
- Domański B. 2007. Metropolitan Areas as 'Switching Points' in the Networks of Relationships. [W:] T. Marszał, W. Zmitrowicz (red.), *Metropolises and Metropolitan Areas – Structures, Functions and Role*. *Studia Regionalia* 20, 23–31.
- Domański R. 2000. Miasto innowacyjne. *Studia KPZK PAN*, 109.
- Dunning J.H. (red.) 2002. *Regions, globalization, and the knowledge based economy*. Oxford University Press.
- Duxbury N. 2004. *Creative Cities. Principles and Practices*. Canadian Policy Research Network, Ottawa.
- Florida R. 2006. The flight of creative class. *Liberal Education*, 92(3): 22–29.
- Friedman J. 2003. *Globalization, the state and violence*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Friedmann J. 1986. The World City Hypothesis. *Development and Change*, 17: 69–84.
- Friedmann J. 1995. Where we stand: a decade of world city research. [W:] P.L. Knox, P.J. Taylor (red.), *World cities in a world system*. Cambridge University Press, Cambridge, s. 21–47.
- Graham S., Marvin S. 1996. *Telecommunications at the City. Electronic spaces, urban places*. Routledge, London–New York.
- Graham S., Marvin S. 2001. *Splintering urbanism. Networked infrastructures, technological mobilities, and the urban conditions*. Routledge, London–New York.
- Hall P. 1966. *The World Cities*. World University Library, Weidenfeld & Nicolson, London.
- Hall P. 2004. Creativity, culture, knowledge and the city. *Built Environment*, 30(3): 256–258.
- Hall P. 2005. *The World's Urban Systems: A European Perspective*. Global Urban Development.
- Heffner K., Gibas P. 2013. Poziom metropolitalności wybranych ośrodków w Polsce. Znaczenie wag i zmiennych, *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica*, 293: 11–26.
- Jałowicki B. 2005. Polskie miasta w procesie metropolizacji, *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(19): 5–15.
- Jałowicki B. 2007. *Globalny świat metropolii*. EUROREG, Warszawa.
- Klasik A. (red.) 2008. *Aktywność przedsiębiorcza i konkurencyjność ekonomiczna miast w procesie restrukturyzacji aglomeracji miejskich*. Wyd. Akademii Ekonomicznej im. K. Adameckiego w Katowicach, Katowice.
- Klasik A. (red.) 2009. *Kreatywne miasta i aglomeracje*. *Studia przypadków*. Wyd. AE w Katowicach, Katowice.
- Knox P.L. 2002. *World Cities and the Organization of Global Space*. [W:] R.J. Johnston, P.J. Taylor, M.J. Watts (red.), *Geographies of Global Change. Remapping the World*. Blackwell, Oxford, s. 328–339.
- Korcelli P. 2007. Podstawowe węzły układu osadniczego Polski na tle europejskiego systemu osadniczego (aglomeracje – metropolie). *Biuletyn KPZK PAN*, 233: 87–113.
- Korcelli-Olejniczak E. 2004. Funkcje metropolitalne Berlina i Warszawy w latach 1990–2002. Współzależność pozycji w systemie miast Europy Środkowej. *IGiPZ PAN, Prace Geograficzne*, 198.
- Korcelli-Olejniczak E. 2012. Region metropolitalny – pojęcie, struktura przestrzenna, dynamika. *IGiPZ PAN, Prace Geograficzne*, 235.
- Maik W. 2003. Pojęcie metropolii a problem badania funkcji metropolitalnych. [W:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*. XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 9–17.
- Markowski T., Marszał T. 2006. Metropolie, obszary metropolitalne, metropolizacja. *Problemy i pojęcia podstawowe*. KPZK PAN, Warszawa.
- Parysek J.J. 2003. Metropolie: metropolitalne funkcje i struktury przestrzenne. [W:] I. Jażdżewska (red.), *Funkcje metropolitalne i ich rola w organizacji przestrzeni*, XVI Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Uniwersytet Łódzki, Łódź, s. 19–40.
- Parysek J.J. 2005. *Miasta polskie na przełomie XX i XXI wieku. Rozwój i przekształcenia strukturalne*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Parysek J.J. 2006. *Miasta polskie w procesie globalizacji*. [W:] J. Słodczyk, E. Szafranek (red.), *Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast*. Opole.
- Parysek J.J. 2008. *Globalization of the modern world from the Polish perspective*. [W:] J. Tarajkowski, L. Wojtasiewicz (red.), *The space in economic policy*. Wyd. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań, s. 661–682.

- Sassen S. 2001. *The Global City*. Princeton University Press, Princeton, New York.
- Sassen S. 2006. *Cities in a World Economy*. Pine Forge Press, Thousand Oaks.
- Scott A.J. (red.) 2001. *Global City-Regions. Trends, Theory, Policy*. Oxford University Press, Oxford.
- Scott A.J. 2006. Creative cities: Conceptual issues and policy questions. *Journal of Urban Affairs*, 28(1): 1–17.
- Soja E. 2000. *Postmetropolis. Critical studies of cities and regions*. Basil Blackwell Publishing, Oxford.
- Stiglitz J. 2004. *Globalizacja*. PWN, Warszawa.
- Stiglitz J. 2015. *Globalization and its Discontents*. Penguin Books.
- Stonehouse G., Hamill J., Campbell D., Puride T. 2001. *Globalizacja. Strategia i zarządzanie*. Wydawnictwo Felberg SJA, Warszawa.
- Strykiewicz T., Męczyński M., Stachowiak K. 2009. Poznań as a creative knowledge region: The views of high-skilled employees, managers and transnational migrants. ACRE report 8.8. AMiDSt, University of Amsterdam.
- Szymańska D. 2008. *Urbanizacja na świecie*. PWN, Warszawa.
- Taylor P.J. 2001. Specification of the world city network. *Geographical Analysis*, 33, 2: 181–194.
- Taylor P.J. 2004. *World City Network: a Global Urban Analysis*. London.
- Taylor P.J. 2012. Advanced Producer Service Centres in the World Economy. [W:] P.J. Taylor, P. Ni, B. Derudder, M. Hoyler, J. Huang, F. Witlox (red.), *Global Urban Analysis: A Survey of Cities in Globalization*. Earthscan, London, s. 22–39.
- Taylor P.J., Derudder B., Saey P., Witlox F. 2007. *Cities in Globalization. Practices, Policies and Theories*, Routledge, London.
- Taylor P.J., Walker D.R.F., Beaverstock J.V. 2002. Firms and their Global Service Network, [W:] S. Sassen (red.), *Global Networks, Linked Cities*. Routledge, New York, London, s. 93–115.
- Wdowicka M. 2016. Miasta światowe jako węzły w sieci powiązań globalnej gospodarki. *Problemy Rozwoju Miast*, 4.
- Zorska A. 1998. *Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej*. PWN, Warszawa.
- Zorska A. 2007. *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*. PWE, Warszawa.

Cities in the global economy

Abstract: This article intends to indicate the spatial differences in the globalization processes and to define the place and role of cities in these processes. It also identifies the cities that play the key role in the global economy (as the places concentrating global forces – managerial functions and global economic control system functions). The concept of global cities presented in the international and Polish literature in different aspects is strongly emphasized in this study. The article mainly points out those features and city resources, which determine the global networking level of cities and their abilities to attract and concentrate the coordinating, managing and controlling functions of the global economy.

Key words: global cities, world cities, globalization, global economy, global networks, transnational corporations